

Iranian Scientific Association
of Public Administration

University of
Sistan and Baluchestan

Investigating and prioritizing the components of Excellence Governance in order to Improve Administrative System Health

Zahra Rajaei¹ , Fereshteh Asadzadeh² , Reihaneh Shahgholi³ , Abolfazl Ghasemi Tahna⁴

1. Assistant Professor, Department of Public Administration, Payam Noor University, Tehran, Iran.(Corresponding Author*)
Email: zahraRajaei@pnu.ac.ir
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences. Payam Noor University, Tehran, Email: Asadzadeh.f@pnu.ac.ir
3. Assistant Professor, Khorasan Razavi Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, (AREEO). Mashhad, Iran. Email rshahgholi2006@yahoo.com
4. Master's degree student, Department of Public Administration, Payam Noor University, Tehran, Iran. Email: ghasemi@yahoo.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 1 June 2022

Received in revised form: 7
August 2022

Accepted: 29 August 2022

Published online: 27 September
2022

Keywords:

excellence governance,
Extralegal justice, extra-legal
ethics, the Administrative
integrity system

Excellence Governance is an attempt to explain the ideal path of Islamic Government, a fair government with ethical standards. This study is very important because the importance of consequences excellence governance such as economic growth, ethical behavior, sustainable development, political trust, government legitimacy and the reduction of tension between people and government Etc. This study is a descriptive and applicable research and field survey. The statistical population of this study is included faculty members or people who have taught in the field of Management in Yazd in 2022. 42 participated in this study using purposive sampling are selected. The researcher-made questionnaire is based on the theoretical model of Pour Ezzat (2018) and Pour Ezzat et al (2014). In this research, a quantitative method was used and SPSS and Smart PLS software were used to analyse. In prioritizing points, the first priority is to comply with the law and accountability and responsibility, extra-legal justice, extra-legal ethics, intimacy and avoidance of domineering, responsibility, and goal orientation are assigned the second to sixth priorities respectively.

In addition, most respondents were agreeing that the components were appropriate and comprehensive. The dimensions, components and indicators correctly measure excellence governance in order to improve the administrative integrity system. With using PLS software, validity, reliability and confirmatory factor analysis of all indicators were confirmed.

Cite this article Rajaei ,Z, Asadzadeh, F, Shahgholi, R & Ghasemi Tanha, Abolfazl. (2022). Examining and prioritizing the components of Excellence in Governance in order to Administrative integrity system. Governance and Development Journal, 2 (3), 111-136.

جمهوری اسلامی ایران

حکمرانی و توسعه

شماره گزین: ۲۷۸۳-۳۴۶۱

Homepage: www.jipaa.ir

انجمن علمی مدیریت دولتی ایران

بررسی و اولویت‌بندی مولفه‌های حکمرانی تعالی‌گرا در راستای ارتقای سلامت نظام اداری

زهرا رجائی^۱✉، فرشته اسدزاده^۲، ریحانه شاقلی^۳، ابوالفضل قاسمی طاحونه^۴

۱. استادیار، گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران. (نویسنده مسئول*) . رایانامه: zahrarajaei@pnu.ac.ir

۲. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران. رایانامه: asadzadeh.f@pnu.ac.ir

۳. استادیار مرکز تحقیقات و آموزش و منابع طبیعی استان خراسان رضوی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، مشهد، ایران. رایانامه: rshagholi2006@yahoo.com

۴. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران. رایانامه: ghasemi@yahoo.com

چکیده

اطلاعات مقاله

حکمرانی متعالی تلاشی برای تبیین مسیر آرمانی حکومت اسلامی، حکومتی عادلانه با معیارهای اخلاقی است. باتوجه‌به آثار حکمرانی متعالی که از قبیل: رشد اقتصادی، رفتار اخلاقی، توسعه پایدار، اعتماد سیاسی، مشروعیت دولت و کاهش تنش بین مردم و دولت و... است که پرداختن به این تحقیق را مضاعف می‌کند. پژوهش حاضر از نظر نوع تحقیق توصیفی است و از نظر هدف کاربردی محسوب می‌گردد و به لحاظ جمع‌آوری داده‌ها میدانی است. جامعه آماری این پژوهش شامل اعضای هیئت‌علمی و یا افرادی دارای سابقه مدیریت و تدریس در رشته مدیریت در یزد در سال ۱۴۰۰ بودند که از بین آنان ۴۲ نفر با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند شرکت نموده‌اند. پرسش‌نامه به‌صورت محقق ساخته و روش کمی بر اساس مدل نظری پورعزت (۱۳۹۸) و پورعزت و همکاران (۱۳۹۴) تهیه شده و برای تحلیل از نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS استفاده گردید. در اولویت‌بندی ابعاد حکمرانی تعالی‌گرا، اولین اولویت، التزام به رعایت قانون است و حساب پس دهی و پاسخگویی، عدالت‌گرایی فراقانونی، اخلاق‌گرایی فراقانونی، صمیمیت و پرهیز از سلطه‌جویی و مسئولیت‌پذیری و هدف‌گرایی به ترتیب اولویت‌های دوم تا ششم را به خود اختصاص داده‌اند. ضمناً بیشتر پاسخ‌دهندگان بر این نظر توافق داشته‌اند که مؤلفه‌ها با بعد موردنظر تناسب دارد و از جامعیت برخوردار است. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها به‌درستی، حکمرانی تعالی‌گرا در راستای ارتقای سلامت نظام اداری را می‌سنجند و با استفاده از نرم‌افزار PLS، روایی، پایایی و تحلیل عاملی تأییدی شاخص‌ها تأیید شد.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۱۱

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۱/۰۵/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۷/۰۵

واژه‌های کلیدی:

حکمرانی تعالی‌گرا، عدالت

فراقانونی، اخلاق‌گرایی، فراقانونی،

سلامت نظام اداری

استناد: رجائی، زهرا؛ اسدزاده، فرشته، شاقلی، ریحانه و قاسمی، ابوالفضل. (۱۴۰۱). بررسی و اولویت‌بندی مولفه‌های حکمرانی تعالی‌گرا در راستای

ارتقاء سلامت نظام اداری، حکمرانی و توسعه، ۲ (۳)، ۱۱۱-۱۳۶.

ناشر: انجمن علمی مدیریت دولتی ایران و دانشگاه سیستان و بلوچستان.

در دهه‌های اخیر مطالعات وسیعی در زمینه تدوین الگوی مطلوب حکمرانی در کشورها در جهت شناسایی و سنجش کمیت، کیفیت و نحوه اداره امور جوامع صورت گرفته است که هر یک با رویکردی خاص این حوزه را مورد بررسی قرار داده است. در نظام جمهوری اسلامی ایران، با وجود بیش از سه دهه انباشت تجربیات دانشی در باب تدوین اسناد بالادستی حاکمیتی و سیاست‌گذاری کلان مدیریتی کشور، متأسفانه هنوز الگویی متناسب و در طراز اصول و آرمان‌های جمهوری اسلامی ایران برای اداره امور عمومی کشور تبیین نشده است. این در حالی است که تحقق اهداف اجرای سیاست‌های کلان کشور (در عرصه‌های مختلف) در گرو طراحی و استقرار یک نظام جامع حکمرانی و مبتنی بر اقتضائات ایرانی اسلامی است (طهماسب کاظمی و همکاران، ۱۳۹۵). فقدان این نظام، منجر به آسیب‌های زیان باری در فرایند اداره امور کشور شده است که در این میان می‌توان مواردی از قبیل؛ تدوین تصمیمات و برنامه‌های سیاستی و حاکمیتی پراکنده یا متعارض در عرصه‌های مختلف مدیریتی نظام، عدم ارتباطات و تعاملات ساختاریافته و نظام‌مند بین نهادهای تصمیم‌گیر کشور و به تبع آن نبود هماهنگی مناسب بین این نهادها در کشور، عدم امکان توسعه کارگروهی و هم‌افزایی بین ارکان نظام به دلیل عدم امکان هماهنگی بین ارکان اداره امور از طریق نظام‌های اطلاعاتی و دانشی حوزه‌های اداره امور عمومی کشور و عدم امکان پایش وضع موجود و مطلوب حوزه‌های عمل دولت‌ها و اثربخشی فعالیت‌های صورت گرفته به دلیل در اختیار نبودن الگوی راهبردی ثبت و پای تجربیات را ذکر نمود (رئیس‌الساداتی و همکاران، ۱۳۹۵).

هم چنین تدوین الگوی جامع حکمرانی، می‌تواند منشأ آثار مبارکی در شیوه اداره امور عمومی نظام اداری جمهوری اسلامی ایران گردد. از جمله می‌توان به تبیین هدفمند استراتژی‌های مربوط به اسناد بالادستی نظام و هماهنگ‌سازی کارکردهای نهادهای موجود در نظام در این راستا توجه بیش‌ازپیش به ابعاد و مؤلفه‌های مغفول در اداره امور عمومی در راستای ارتقای نظام مدیریتی کلان کشور، و تدوین تجربیات ارزشمند موجود در اداره امور عمومی کشور و به‌کارگیری آن‌ها در تصمیمات راهبردی اشاره نمود (طهماسب کاظمی و همکاران، ۱۳۹۵).

از طرفی لازمه دستیابی به نظام جامع مطلوب حکمرانی در کشور، شناخت الگوی کنونی حکمرانی جمهوری اسلامی ایران و ترسیم وضع موجود آن است. اما مسئله این است که ابعاد و مؤلفه‌های کنونی حکمرانی تعالی‌گرا در نظام سلامت اداری نیز به طور جامع احصاء نشده است به نظر می‌رسد به‌منظور شناسایی الگوی جامع حکمرانی تعالی‌گرا و مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن چه در وضع موجود و چه وضع مطلوب، ترکیب دیدگاه‌ها و رویکردهای مختلف مدیریتی و ابزارهای مطالعه

امور عمومی باید به یک رویکرد فرارشته‌ای و فراسازمانی جهت مطالعه کلیت نظام‌های حکمرانی تعالی‌گرا و شناخت اولویت‌ها؛ مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن جهت نظام سلامت اداری دست‌یافت.

حکمرانی تعالی‌گرا؛ مفهومی است که در پاسخ به نظریه‌های حکمرانی خوب و سالم و با در نظر گرفتن مختصات حکومت علوی مطرح می‌شود. نظریه پرداز حکمرانی تعالی‌گرا، حکمرانی سالم و خوب را واجد شرایط کافی برای استفاده در کشور ندانسته، آن‌ها را مورد نقد قرار می‌دهد؛ زیرا بر این باور است که حکمرانی خوب، مدلی تجویزی از سوی سازمان‌های بین‌المللی بوده، با شرایط جامعه شرق و به ویژه ایران، به شکل کامل، سازگار نیست. داستان حکمرانی تعالی‌گرا، داستان تعهد جدی، آگاهانه، مستمر و مستقل یک نظام اجتماعی است. داستان حکومتی خردمند که دست کم از چهار ویژگی برخوردار است. ویژگی اول، استقلال در انتخاب است؛ با توجه به این که حکمرانی خوب، سفارش بانک جهانی و همراه با نیات مداخله جویانه است، تا حدی این اصل را خدشه دار می‌سازد. آشکار است که کاربست نسخه بیرونی، هرگز نمی‌تواند به شفای پایدار و درونی یک نظام مستقل منجر شود. در واقع، توسعه پایدار، مستلزم انتخاب مستقل است؛ زیرا در غیر از حالت استقلال، ممکن است انتخاب‌های اضطراری یا اجباری عقلانی باشند، اما بعید است که این انتخاب‌ها، سالم و پایدار بمانند. لذا انتخاب نوع حکومت، هنگامی روا و منطبق با شأن اخلاقی انسان است که با آزادی و اختیار توأم باشد. در نتیجه، حفظ استقلال موجب حفظ حیات سیاسی حکومت می‌شود. دومین ویژگی، آگاهی در انتخاب است. هرچند حکمرانی خوب بر مشارکت و پاسخ‌گویی تأکید داشت که این دو مبتنی بر آگاهی هستند، ولی برای نیل به وضعیت مطلوب حکمرانی، اهتمام به انتخاب آگاهانه ضروری است. انتخاب آگاهانه، پشتیبان پایداری و ماندگاری انتخاب‌های مطلوب است. جدیت در انتخاب، سومین ویژگی حکمرانی تعالی‌گرا است. در حکمرانی خوب، مشارکت عامه حائز اهمیت بود، اما طرحی برای جلب مشارکت جدی عامه و تحقق آن در متن جامعه وجود ندارد. برانگیختگی و جدیت مردم، منجر به ایجاد نوعی شرایط اجتماعی مطلوب می‌شود. اگر حضور عامه مردم جدی نباشد، حکومت‌های تمامیت خواه می‌توانند با ابزارهای رسانه‌ای، خواسته‌های استبدادی خود را در ظاهر، دموکراتیک جلوه دهند. درحالی که برای نیل به جامعه آرمانی عدل، مشارکت مستمر و جدی لازم است. در اندیشه امام علی (ع)، مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها از اصول اجتناب‌ناپذیر و ضروری نظام سیاسی است و ایشان بر استقبال از افکار و آرای مردم تأکید داشته و خودرأیی را عامل زوال حکومت‌ها می‌داند (نهج البلاغه، حکمت ۱۶۱). ویژگی چهارم حکمرانی تعالی‌گرا، استمرار انتخاب است؛ شاهد این معنا آن که نباید انتظار داشت، آن‌گاه که مردم در می‌یابند شیوه حکمرانی نادرست یا حتی خطرناک است، چهارسال یا هشت سال، آن را تحمل کنند. البته این مهم، مبتنی بر این عقیده است که مردم میل به خردمندی دارند و می‌توانند در هر زمان، انتخاب‌های خود را خردمندانه اصلاح کنند (پور عزت، ۱۳۹۸).

با توجه مفهوم حکمرانی تعالی گرا در راستای ارتقای سلامت نظام اداری و اهمیت و ضرورت آن در جامعه و حکومت اسلامی در این تحقیق سعی بر آن هست تا بیشتر و بهتر مفهوم حکومت تعالی گرا در راستای ارتقای سلامت نظام اداری و هم چنین شناخت مؤلفه‌ها، ابعاد و شاخص‌های حکومت تعالی گرا بیان و مشخص شود.

ادبیات نظری پژوهش

پورعزت (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان بررسی «نظام پاسخ‌گویی مالی در حکمرانی تعالی گرا» انجام داد که نتایج حاصل از این پژوهش مشاهده گردید سه خرده‌نظام پاسخ‌گویی، حسابداری، حسابرسی و بودجه‌ریزی، لازم و ملزوم یکدیگر بوده، برای پاسخ‌گویی در یک جامعه دموکراتیک، هر سه مورد نیازند و نمی‌توان اجرای یکی را جدای از دیگری در نظر گرفت هم چنین از یافته‌های به‌دست‌آمده از این پژوهش می‌توان بیان کرد روش حسابداری مناسب برای حکمرانی تعالی گرا، حسابداری چندسطحی است تا بتواند انواع شیوه‌های پاسخ‌گویی موردنیاز را پوشش دهد و پیش نیازی برای تصمیم‌گیری و بررسی نهادهای دریافت‌کننده بودجه از دولت‌ها باشد. هم چنین با توجه به ویژگی‌های حکمرانی تعالی گرا، هر سه نوع حسابرسی عملکرد، رعایت و صورت‌های مالی مورد نیازند. در این پژوهش، با تقسیم وظایف دولت به حاکمیتی و تصدی‌گری، هریک از این سه روش حسابرسی در تناظر با این وظایف مدنظر قرار گرفتند و ملاحظه شد که در تصدی‌گری اولویت با حسابرسی عملکرد و در اعمال حاکمیت، اولویت با حسابرسی رعایت است نتیجه به‌کارگیری این خرده‌نظام‌ها، تکامل تدریجی سازمان‌های واقعی در روند احراز مختصات حکمرانی تعالی گرا است حکمرانی‌ای که با زبان حق در پی اقامه عدل متناسب با ویژگی‌های حکومت امام علی (ع) است حکومتی که جامعه‌ای باثبات، آرام و متعادل را به ارمغان آورد و خود آبرویی برای واژه حکومت ساخت؛ به طوری که به نظر می‌رسد این حکومت، در دنیای واقعی دیرپاترین در ساحت اندیشه و حیات روحی جامعه بشری است.

عیوضی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان " بررسی حکمرانی خوب تا حکمرانی پایدار" این گونه بیان می‌دارد که الگوهای مختلفی که از سوی سازمان‌های بین‌المللی برای طیف وسیعی از کشورها تجویز می‌شوند، اغلب به دلیل عدم همخوانی با شرایط بومی، تاریخی، فرهنگی و غیره محکوم به شکست بوده و منجر به ناپایداری می‌شوند براین اساس ضرورت دارد هر ملتی با توجه به شرایط خود اقدام به تدوین روش حکمرانی و توسعه نماید؛ در این پژوهش با نقد حکمرانی خوب، حکمرانی پایدار را به عنوان راه برون‌رفت از چرخه توسعه‌نیافتگی و رشد محور که تعادل اکوسیستم را به هم زده و آثار زیست‌محیطی متعددی به جا گذاشته است، زیرا بسیاری از استراتژی‌های توسعه که تاکنون اتخاذ شده‌اند در عمل نتایجی معکوس داشته است، این رو، این الگو با پوشش کاستی‌ها

الگوهای قبلی را راه‌حل در برقراری تناسب بین بخش‌های مختلف جامعه دنبال می‌کند و در نهایت توسعه متوازن مستلزم حکمرانی پایدار است.

پورعزت و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان "روایت حکمرانی تعالی‌گرا به‌جای توقف بر فساد" بیان می‌دارد بیشتر راهبردهای متداول در مواجهه با فساد بر اتخاذ رویکرد انفعالی از طریق حذف ویژگی‌های سازمان فاسد یا مقاومت در برابر فساد تأکید دارند؛ درحالی‌که می‌توان این پدیده را با رویکردی فعال و یا حتی فوق‌فعال، تحت کنترل درآورد یا مهار نمود؛ هم‌چنین این نتیجه به دست آمد که یکی از بهترین راهبردهای مقابله با فساد، اراده داستانی سازمان تعالی‌گرا و فساد زدوده است و بیشترین تأکید بر آن است که از طریق تصویرپردازی از سازمان اداری متعالی، می‌توان ظرفیت‌های هم‌افزای عناصر سازمانی را برای شکل‌دهی سازمان فساد زدوده، یادگیرنده، الهام‌بخش و تعالی را برانگیخت در واقع سازمان تعالی‌گرا؛ سازمانی سالم است که می‌تواند هم کارآمد باشد و هم اخلاقی و یا حتی کارآمدی را اخلاقی بودن و اخلاقی بودن را کارآمدی بداند در این رویکرد به‌جای مواجهه انفعالی با عوارض فساد و تلاش برای زدودن عوارض آن، به‌سوی تحقق یک مدل آرمانی از سازمان سالم جهت‌گیری می‌شود.

یوسفی شیخ رباط و بابایی (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان "طراحی مدل حکمرانی خوب بر اساس نامه مالک‌اشتر و مقایسه آن با اصول حکمرانی خوب بانک جهانی" ابراز داشته‌اند دیدگاه امام علی (ع) درباره حکمرانی خوب گرچه عنصرهای مشترکی با نظریه حکمرانی خوب بانک جهانی داشته و هر دو حقیقت واحدی از حکمرانی خوب در نظر دارند، اما روش‌های رسیدن به حکمرانی خوب در دو دوره به علت تفاوت‌های ساختاری هر زمان متفاوت است؛ لذا محققان در پژوهشی به استخراج اصول حکمرانی خوب از عهدنامه مالک‌اشتر با استفاده از روش داده‌بنیاد؛ از طریق کدگذاری باز، محوری و انتخابی اقدام نموده‌اند؛ در نهایت، مدل جامع حکمرانی خوب در عهدنامه مالک‌اشتر مشتمل بر عوامل زمینه‌ساز، عوامل بازدارنده، عوامل مؤثر و نتایج و پیامدها ترسیم شده است. در پایان پژوهش، مؤلفه‌های برآمده از مدل مذکور با مؤلفه‌های مطرح شده از سوی بانک جهانی مورد مقایسه قرار گرفته و تفاوت‌های ساختاری دو مدل ارائه شده است. از طرفی، دسته دیگری از محققان بر این باورند که الگوهای غربی حکمرانی قابل‌پیاده‌سازی و بومی‌سازی در کشور نیست و باید الگویی کاملاً جدید و مبتنی بر اصول و ارزش‌های دینی و ملی تبیین نمود.

علی احمدی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "متدولوژی تبیین نقش مبانی و اصول ارزش‌های اسلامی" به این نتیجه رسیدند که دین اسلام به‌عنوان کامل‌ترین دین، اصول و سیاست‌هایی را برای اداره جامعه بشری ارائه داده است و اجرای آن‌ها سعادت بشری را محقق خواهد نمود.

در این راستا، محققان در پژوهشی به دنبال ارائه متدولوژی و کارت امتیازی؛ الگویی به منظور تحقق برنامه‌ریزی راهبردی ارزش بنیان در سطح حاکمیتی بوده‌اند. بدین منظور، با بهره‌گیری از مدل مشتمل بر چشم‌انداز، مأموریت، اهداف عالی، نقشه استراتژی ارزش بنیان مبتنی بر الگوی بومی «متوازن، الگویی تحت عنوان رویکردهای اعتلا بخش، اصول ارزش‌های بنیادین، کارکردها و ساختارها، و زیرساخت‌های پیاده‌سازی» پیشنهاد شده است. محققان در پایان، متدولوژی مذکور را در برنامه‌های حوزه اقتصادی پیاده‌سازی نموده و نتایج آن را ارائه داده‌اند (الوانی و سید نقوی، ۱۳۹۴).

خاشعی و هرندی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "تبیین ابعاد حکمرانی تعالی مبتنی بر سیره حکومتی امام علی (ع) تلفیق رویکرد اجتهادی و تحلیل محتوا" یکی از مسائل مهم جهان امروز را تغییرات سریع دولت و فرایندهای حکمرانی و مدیریت می‌دانند. به اذعان ایشان، نقش سنتی و تاریخی دولت‌ها تغییر یافته و به تبع آن، ماهیت فرایندهای حکمرانی و مدیریت در سراسر جهان دگرگون شده است. آن چه بدان بیشتر توجه شده حکمرانی خوب است. نارسایی‌های حکمرانی خوب سبب شد که مفهوم حکمرانی تعالی مطرح شود؛ لذا این تحقیق به بیان ابعاد و مؤلفه‌های حکمرانی تعالی از دیدگاه حکومتی امام علی (ع) می‌پردازد و مدل حکمرانی تعالی مبتنی بر سیره حکومتی امیرمؤمنان، علی (ع) را تدوین می‌نماید. این مقاله به بررسی و نقد مفاهیم، نظریه‌ها، و الگوهای حکمرانی و نیز بازخوانی آن بر اساس اندیشه‌های اسلامی پرداخته است و به معرفی اصول جایگزین یا مکمل الگوی حکمرانی جامع بر اساس آیات و روایات می‌پردازد.

خوش چهره و حبیبی (۱۳۹۱)، در پژوهشی با عنوان "اصول پایه ای و عناصر کلیدی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت از منظر اسناد فرادستی نظام ج.ا.ایران" معقدند به زعم محققان، اصول پایه‌ای و عناصر کلیدی مرتبط با الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت کشور، برگرفته از نظام معرفتی و احکام حاکم بر اسناد فرادستی و راهبردی هم چون قانون اساسی، سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام اسلامی است که در این پژوهش، با کمک روش کیفی نظریه عبارتند از دین اصول پایه‌ای پردازش داده بنیاد کشف شده‌اند. در نتیجه، مؤلفه‌های استخراج شده از اسناد بالادستی در رابطه با الگوی اسلامی ایرانی مورد نظر اسناد "عناصر کلیدی" محوری حاکمیت، کرامت انسانی، امنیت، عدالت، آزادی، رفاه و معنویت هم چنین بالادستی نظام که به منزله پیشران تحقق اهداف پیشرفت الگوی اسلامی ایرانی به شمار می‌رود، بر اساس نتایج تحقیق مشتمل بر علم محوری، مردم سالاری دینی، سرمایه مادی، انسانی، اجتماعی و مذهبی، وحدت، هویت اسلامی ایرانی، تعامل سازنده بین المللی و اقتدار همه جانبه می‌باشند.

بیگی‌نیا و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی تحت عنوان "شناسایی شاخص‌های حکمرانی خوب" با گردآوری نظرات خبرگان دانشگاهی؛ اعضاء هیئت علمی دانشگاه‌های تهران ۲۴ شاخص را

شناسایی و در خصوص میزان اهمیت هریک از آن‌ها در شرایط کنونی کشور، به اولویت‌بندی شاخص‌های مذکور پرداخته‌اند. بر اساس یافته‌های پژوهش پنج شاخص اولویت‌دار در دستیابی به الگوی حکمرانی خوب در کشور عبارت‌اند از: استقلال دستگاه قضایی، مشارکت مردم در تصمیم‌گیری، تقویت احزاب، تمرکززدایی و گسترش سازمان‌های غیردولتی.

رهنورد (۱۳۹۰)، در پژوهشی تحت عنوان " الگوی مدیریت دولتی برای تحقق حاکمیت تراز چشم‌انداز ۱۴۰۴ " پس از بررسی چهار الگوی مدیریت دولتی، با بهره‌گیری از نظرات خبرگان و بر اساس سند چشم‌انداز، حاکمیت مطلوب‌تر از چشم‌انداز را در قابل مدلی شش‌وجهی؛ با مؤلفه‌های عدالت‌گرایی، قانون‌گرایی، مشارکت‌جویی، ارزش‌گرایی، توسعه‌گرایی و پاسخ‌گویی؛ تبیین نموده است. این محقق اذعان دارد پیاده‌سازی حاکمیت تراز چشم‌انداز در گرو انتخاب الگوی تلفیقی است که با در نظر گرفتن یافته‌های پژوهش، این مدل؛ با محوریت مدیریت ارزش‌های همگانی؛ ترسیم می‌شود پژوهش مذکور نشان می‌دهد که حاکمیت تراز چشم‌انداز ۱۴۰۴ در ایران با حاکمیت خوب مطرح شده از جانب بانک جهانی تفاوت‌هایی دارد. محقق تأکید دارد که برنامه‌های توسعه ملی با چنین محوریتی تدوین و به اجرا گذاشته شود و از تقلید کورکورانه از مدل‌های هنجاری جداً اجتناب شود.

ناظمی اردکانی (۱۳۸۸)، در پژوهشی با عنوان " حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی " بر این نکته تأکید دارد که حکمرانی خوب نمی‌تواند الگو و برنامه متعالی برای پیشرفت و توسعه جامعه بشری به‌ویژه کشورهای در حال توسعه باشد و در عوض حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی که تجلی آن در جمهوری اسلامی، و بر قانون اساسی ایران و دستورهای اسلام و مردم‌سالاری دینی مبتنی است با ظرفیت گسترده می‌تواند پیشرفت و تعالی جامعه بشری را تأمین نموده و جایگزین حکمرانی خوب شود. محقق برای اثبات مدعای خویش در پژوهش مذکور، با استفاده از روش داده‌بنیاد، متن قانون اساسی را به‌عنوان معتبرترین و جامع‌ترین سند و منبع اصلی مورد تحلیل قرار داده و در نتیجه وجوه منطبق و متمایز این متن با مبانی جای‌گذاری نموده است. مطابق "مدل حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی" حکمرانی خوب را شناسایی نموده و در مدلی جدید تحت عنوان این پژوهش، مدل جدید محقق در ۶ وجه پاسخ‌گویی، قانون‌مداری، تحقق عدالت، کارایی و اثربخشی، مبارزه با تمام مظاهر فساد و مردم‌سالاری دینی (با مدل حکمرانی خوب انطباق داشته و در ۶ وجه) مشارکت الهی، تأمین کرامت انسان، صداقت و راست‌گویی، تحقق عدالت، قانون‌مداری در چارچوب شرع، پاسخ‌گویی در برابر خدا؛ از مدل حکمرانی خوب متمایز است. در انتها، محقق به تشریح ابعاد مدل مبانی نظری، مبانی کارکردی، ساختار اجرایی؛ پرداخته است.

پورعزت (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای با عنوان " اسوه‌پردازی از حکومت حق‌مدار برای آیندگان " بر این باور است که محوریت حکمرانی مطلوب بر عدالت حق‌مدار استوار است و لذا بایستی سیستم

خطمشی‌گذاری مناسبی را در جهت تحقق عدالت اجتماعی طراحی نمود محقق در این راستا در پژوهشی با بررسی عمیق نهج‌البلاغه؛ به‌عنوان غنی‌ترین منبع مرتبط، به استخراج گزاره‌های عقلانی و منطقی معرف اصول حق‌مداری عدالت با بهره‌گیری از نظرات خبرگان پرداخته، و سپس سیستم حکومت حق‌مدار را بر مبنای نظام منطقی نهایی؛ مشتمل بر پنج اصل- توحید، برابری مبتنی بر خلقت یکسان، آزادی و اختیار ناشی از همانندی در خلقت، تناسب حق و تکلیف، و تسهیل کمال‌گرایی و نوزده قضیه؛ ارائه نموده است. سیستم پیشنهادی محقق دارای سه سطح؛ سطح صفر رابطه ملت و حکومت، سطح یک رابطه ملت و سه قوه، سطح دو رابطه ملت با اجزای خرده سیستم قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی است.

در همین راستا در مقالات و پژوهش‌های برون‌مرزی؛ تای دمسی بشی و رانوبدرجیت کاتور^۱ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان "بررسی نقش شیوه‌های حکمرانی خوب در اعتماد عمومی به دولت محلی" یک مدل مفهومی با انتخاب مدیریت شهری به‌صورت تجربی در اتیوپی مورد آزمایش قرار دادند و نتایج نشان داد همه متغیرهای مستقل در توصیف سطح اعتماد عمومی به دولت محلی بسیار مؤثرند. براین اساس، وجود شفافیت، پاسخگویی، و مسئولیت‌پذیری باعث افزایش اعتماد به مدیریت شهری می‌شود.

اولاکونله^۲ (۲۰۱۹)، در تحقیقی با عنوان "بررسی انتقادی رابطه نزدیک بین حکمرانی خوب و توسعه" که در کشور نیجریه انجام شد، نشان داد دموکراسی و حکمرانی خوب زمینه پیشرفت را فراهم می‌کنند و رهبری سیاسی نقش مهمی در تحقق آن ایفا می‌کند. براین اساس توصیه می‌شود: الف) طبقه روشنفکر در برنامه توسعه کشور مشارکت کنند؛ ب) نیاز فوری به ایجاد یک نیروی کار مؤثر و انعطاف‌پذیر وجود دارد که بتواند برنامه‌های توسعه را آغاز و اجرا کند؛ ج) تلاش شود ظرفیت‌های همه نهادهای حاکمیتی افزایش یابد تا آنها بتوانند نقش خود را بهینه و به نفع کشور انجام دهند.

اوترویک^۳ (۲۰۱۱)، در پژوهشی تحت عنوان "حکمرانی خوب و توسعه انسانی: مورد مطالعه چین و هند" با استفاده از روش مقایسه‌ای جفتی توسط آدم، تارو وتیلی، رابطه حکمرانی خوب و توسعه انسانی را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده و به این نتیجه دست‌یافته است که رابطه بین حکمرانی خوب و توسعه انسانی بسیار قوی است؛ اما اثربخشی دولت بیشترین تأثیر را برای توسعه انسانی دارد.

¹ -Demissie Beshi & Kaur

² -Olakunle

³ -Ottervik

رودرا و سانیا^۱ (۲۰۱۱)، در مطالعه‌ای با عنوان "حکمرانی خوب و توسعه انسانی در ایالت‌های هندوستان" اثر حکمرانی خوب بر توسعه انسانی را در هندوستان طی دو دهه اخیر با استفاده از روش داده‌های تابلویی مورد بررسی قرار داده‌اند. در این مطالعه از شاخص ترکیبی حکمرانی خوب به‌عنوان متغیر توضیحی استفاده شده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که حکمرانی خوب و توسعه انسانی دوره‌های پیشین، توسعه انسانی فعلی را در هندوستان تعیین می‌کند.

سارنگان^۲ (۲۰۱۱)، در پژوهشی با عنوان "حکمرانی متعالی مطالعه عوامل تعیین‌کننده و کیفیت آنها" حکمرانی خوب یک سازمان در حال حاضر کلیدواژه اجتناب‌ناپذیری است که تقریباً در همه انجمن‌های متداول متخصصان و متفکران مدیریت در هر نقطه از جهان، به علت شکست‌های پی‌درپی شرکت، مطرح می‌شود. کاهش یا فقدان کامل یکپارچگی در بین افراد دارای موقعیت مناسب جامعه و افشای فزاینده فعالیت‌های کلاهبرداری بزرگ‌تر و جسورانه‌تر نهادهای خصوصی و دولتی در همه اقصای زندگی اهمیت این موضوع را دوچندان نموده است یک گام نادرست ساده عدم حساسیت به گذشته، حال و آینده در یک لحظه معین از تصمیم‌گیری، در نهایت منجر به سقوط بزرگ می‌شود؛ لذا لازم است به موارد زیر پرداخت:

- لغزش دقیقاً چه زمانی و کجا در اصول و شیوه‌های حکمرانی ما اتفاق افتاده است؟
- اصل اساسی که از تلاش‌های ما برای رسیدن به حکمرانی متعالی حمایت می‌کند چیست؟
- در زندگی واقعی، مفهوم «حکمرانی متعالی» هدفی است که می‌توان به آن دست‌یافت یا راهبردی است که در نهایت خودشکوفایی مطلوب را فراهم می‌کند؟

کو-اچ سین یانگ^۳ (۲۰۱۰)، در پژوهشی با عنوان "توسعه انسانی و اثربخشی دولت" به بررسی سطح اقتصادی و اثربخشی دولت پرداخته و ارتباط بین آنها با توسعه انسانی را مثبت می‌داند.

سورن و^۴ (۲۰۱۰)، در پژوهش «نقش حکمرانی خوب در تحقق حقوق دسترسی زنان به زمین» مشکل عدم تحقق حقوق زنان در دسترسی به زمین را یک چالش عمیق و گسترده معرفی می‌کند که در سیستم اقتصادی و سیاسی ریشه دارد. وی پیروی از اصول حکمرانی خوب را برای بهبود حق دسترسی زنان به زمین راهکار این مشکل معرفی می‌کند.

ایزاک بلگر^۵ (۲۰۰۵)، در مقاله‌ای تحت عنوان "مدل ذی‌نفعان به‌عنوان الگوی پیشرو برای حکمرانی متعالی. دیدگاه تطبیقی در مورد یک فرصت" زمینه‌ها و رویکردهای مختلف در ادبیات

¹ - Rudra & Sanyal

² - Sarangan

³ - Ko-H-Sin Yong

⁴ - Sew Ornu

⁵ - Isaac Blegger

نظریه سهام داران مدیریت را در نظر می گیرد. این مقاله با تلاش برای قراردادن نظریه سهام داران به عنوان یکی از تعدادی از تئوری های رقیب مدیریت و حاکمیت آغاز می شود و سپس ویژگی های خاص نظریه سهام داران و پیامدهای مدیریت و حاکمیت را در زمینه های مختلف سازمانی مورد بحث قرار می دهد. این مقاله نتیجه می گیرد که هم افزایی زیادی بین مدل مدیریت ذی نفعان و هفت اصل مدیریت مشارکتی که توسط دیویس و دونالدسون^۱ (۱۹۹۸) ترسیم شده است، وجود دارد. نویسنده استدلال می کند که منافع ذی نفعان توسط تعاونی ها هنگام به کارگیری این اصول منجر به مزایای سطح عملیاتی واقعی برای بخش تعاونی می شود.

کول بوشان چاندرا ساکسنا^۲ (۲۰۰۵)، در پژوهشی با عنوان "به سوی حکمرانی تعالی" به بررسی مفهوم تعالی در حکومت است به طوری که بیان می دارد حکومت تعالی در حکمرانی الکترونیکی مستلزم ابتکار عمل به اثربخشی است و نه صرفاً کارآمدی. با استناد به مقالات فوق الذکر، این مقاله بر آن است تا با یک فرا تحقیق مولفه های حکمرانی تعالی را مورد بررسی قرار داده و در راستای ارتقای سلامت اداری آنها را اولویت بندی کرده است.

شرح مختصر مدل مفهومی تحقیق

حکمرانی تعالی گرا در راستای ارتقای سلامت نظام اداری بر اساس مدل نظری، پورعزت (۱۳۹۸) و پورعزت و همکاران (۱۳۹۴)، دارای ابعاد التزام به رعایت قانون، حساب پس دهی و پاسخگویی، عدالت گرایی فراقانونی، اخلاق گرایی فراقانونی، صمیمیت و پرهیز از سلطه جویی و مسئولیت پذیری و هدف گرایی به شرح ذیل می باشد:

الف) بعد التزام به رعایت قانون: در این بعد مدیران و مسئولین می بایست به قانون پایبند و دارای رفتار قانونی باشند به طوری که ایجاد جو بی قانونی یا بی توجهی به قانون، قابل تحمل و پذیرفتنی نباشد، مدیران و مسئولین در مواجهه با شرایط کاری و محیطی متفاوت انعطاف و اقتضای پذیری کافی داشته باشند و از دستورالعمل جامع مدیریتی (داشتن پشتوانه نظری و معرفتی مدیریت و حکومت) برخوردار باشد و منافذ فساد اقتصادی به صورت قانونی مسدود گردد.

ب) بعد حساب پس دهی و پاسخگویی: در این بعد پاسخگویی باتوجه به معیارهای اثربخشی و کارایی در استفاده از منابع در کنار عادلانه و اخلاقی عمل کردن مسئولین مدنظر است. در حکمرانی محیط، باید از حاکمیت و مدیریت درست استفاده گردد و سوءاستفاده مسئولین، کنترل و مهار شود. همچنین دولت ها حتی بعد اتمام دوره خود در برابر عواقب خطامشی ها و عملکرد

^۱ - Davis & Donaldson

^۲ - Kul Bhushan Chandra Saxena

خود و در برابر شکایت‌ها و رسیدگی به شکایات پاسخگو باشند و اقدامات مسئولین و سازمان‌ها شفاف باشد. علاوه بر رفتار و عملکرد مسئولین و مدیران حتی بر شیوه زندگی آنان نظارت و مراقبت دقیق صورت گیرد و از حقوق عمومی مردم دفاع گردد و در صورت وارد آمدن هرگونه ضرر جانی و مالی و اخلاقی و معنوی به مردم نسبت به آن پاسخگو باشند. مردم نیز بر حسن عملکرد افراد صاحب‌منصب و همه کارگزاران نظارت جدی داشته باشند و دولت افراد قانون‌شکن را مهار نماید، به طوری که دولت نسبت با جلب رضایت شهروندان از سرعت عمل و دقت نظر سیستم اداری و پاسخگویی در برابر عامه مردم برخوردار باشد (ترابی کلاته قاضی، ۱۳۹۸).

ج) بعد عدالت‌گرایی فراقانونی: مدیران و مسئولین حتی اگر منع قانونی نباشد به بی‌عدالتی گرایشی ندارند حتی به صرف هزینه بیشتر، طوریکه اگر هزینه‌ای بر آنان تحمیل شود بازهم عدالت‌گرا باشند و شاخص‌های عدالت و بی‌عدالتی توسط جامعه، شناسایی شود و مدیران و مسئولین از رفتارهای عادلانه‌تر حمایت نمایند. در حکمرانی تعالی‌گرا نفوذهای اقتصادی وجود نداشته باشد و صدور احکام با قاطعیت و صلابت در سیستم قضایی با قضاوت‌های عادلانه قضات صورت گیرد به گونه‌ای که حق ضعیف از قوی ستانده شود و با متخلفان اقتصادی برخورد شرافتمندانه صورت گیرد تا فرهنگ عدالت‌پذیری توسعه یابد. همه افراد از امکان صعود مساوی در سلسله‌مراتب قدرت برخوردار گردند. حق فقرا توسط حکومت به طور یکسان پرداخت گردد و عاملان حکومت به منظور اجرای عدالت و جلوگیری از بروز انحراف و ظلم و ستم در جامعه مورد تشویق و توبیخ قرار گیرند و در واگذاری مسئولیت به لیاقت‌ها، شایستگی‌ها و توانایی‌ها توجه گردد، نه به روابط شخصی و خویشاوندگرایی کارگزاران.

د) بعد اخلاق‌گرایی فراقانونی: در این بعد، اخلاق‌مداری مسئولین در ورای قانون و رعایت اصولی دقیق‌تر و ظریف‌تر از اصول قانونی مدنظر قرار می‌گیرد و مدیران و مسئولین خداترس و شجاع بوده و با اخلاص به عامه مردم احترام می‌گذارند و کارگزاران جمع‌آوری خراج یا مالیات به مردم اعتماد داشته و امین حکومت هستند. زمینه‌سازی واگذاری مسئولیت‌ها به توانمندترین و داناترین افراد فراهم می‌گردد و متعهد به خدمت به تمام مردم و به‌ویژه فرودستان و مستمندان بوده به گونه‌ای که حسن‌ظن مردم را برانگیخته و ریشه‌های زیاده‌طلبی را در این حوزه می‌خشکاند.

ه) بعد صمیمیت و پرهیز از سلطه‌جویی: در این بعد مشارکت و به‌کارگیری عامه در عمل صورت می‌گیرد نه در حرف و رفتارهایی برای غلبه بر مشکلات و اصلاح وضع موجود نهادینه می‌شود. رفتارهای فرهنگی غالب در این سیستم حکمرانی رفتارهای خویشتن ساز و تعالی دهنده هستند و از مردم به منزله ستون حکومت یاد می‌شود و به رأی خودکار کردن، ستم و خیانت تلقی می‌شود مسئولین در کنار مردم و با آنها هستند و فضای سیاسی مطمئن و باز بوده و حکمرانان با

مردم زمان خود، هم زبان و هم فرهنگ، هم نژاد و هم کیش هستند و مسئولین با مردم به صورت مستقیم و بدون واسطه ارتباط مستقیم دارند.

و) بعد مسئولیت پذیری و هدف گرایی: در این بعد مسئولین متعهد به تحقق اهداف و آرمان های سیستم اجتماعی هستند و به اهداف سازمانی _ ملی تعهد اخلاقی دارند. مسئولیت پذیری بشردوستانه و تعهد به تأمین اهداف ذی نفعان (روحیه خدمتگزاری) از خصوصیات مسئولین است. مسئولین نسبت به تضمین امنیت اقتصادی، رشد و یادگیری، حراست از بیت المال، ارتقاء سطح زندگی عامه مردم و ارتقاء سطح تاب آوری ملی_اقتصادی_ اجتماعی تعهد اخلاقی دارند و هنگام پذیرش مسئولیت به کارگزاران حکومتی توصیه ها و رهنمودهای لازم ارائه می گردد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از آنجایی که به مطالعه ویژگی ها و صفات افراد جامعه می پردازد و وضعیت فعلی جامعه را در قالب چند صفت یا متغیر مورد بررسی قرار می دهد از نوع تحقیق توصیفی _ پیمایشی است. از نظر هدف کاربردی محسوب می گردد و به لحاظ جمع آوری داده ها میدانی است. جامعه آماری این تحقیق شامل اعضای هیئت علمی و یا افرادی که در سال ۱۴۰۰ در شهر یزد دارای سابقه مدیریت و یا تدریس در رشته مدیریت بوده اند. در این پژوهش از نمونه گیری هدفمند استفاده شده است. ۴۲ نفر از افراد خبره اعضای هیئت علمی و یا افرادی که سابقه مدیریت و تدریس در رشته مدیریت داشتند بودند. جهت گردآوری اطلاعات از پرسش نامه محقق ساخته با توجه به مدل نظری، پور عزت (۱۳۹۸) و پور عزت و همکاران (۱۳۹۴) استفاده شده است. مطابق با جدول، معیارها برای سازهی مورد نظر بالاتر از ۷/۰ است که حاکی از پایایی مناسب مدل دارد.

جدول ۱. ضریب آلفای کرونباخ

متغیرها	AVE	CR	آلفای کرونباخ
اخلاق گرایی فراقانونی	۰/۶۶۸	۰/۸۶۰	۰/۸۹۵
التزام به رعایت قانون	۰/۵۳۲	۰/۸۵۰	۰/۸۰۱
حساب پس دهی و پاسخگویی	۰/۵۵۹	۰/۹۰۹	۰/۹۰۵
صمیمیت و پرهیز از سلطه جویی	۰/۵۳۹	۰/۹۰۲	۰/۹۰۵
عدالت گرایی فراقانونی	۰/۶۳۷	۰/۹۰۱	۰/۹۰۳
مسئولیت پذیری و هدف گرایی	۰/۵۴۴	۰/۸۹۱	۰/۸۹۴

با توجه به بالاتر بودن ضریب پایایی ترکیبی متغیرها، نشان از مناسب و برازش قابل قبول مدل - های اندازه گیری دارد. اگر معیار میانگین واریانس استخراج شده برای یک متغیر پایین تر از ۰/۵ بود باید سؤالی را که کمترین بار عاملی را دارد، حذف نمود. در جدول زیر با توجه به اینکه مقدار AVE

برای همه متغیرها از عدد ۵/۰ بیشتر است، پس روایی همگرا وجود دارد. علاوه بر این در آزمون بارهای عرضی، باید مقدار بارعاملی هر شاخص با سازه خودش، بیشتر از بارعاملی آن شاخص با سازه های دیگر باشد.

جدول ۲. آزمون بارهای عرضی

مسئولیت پذیری و هدف گرایی	عدالت گرایی فراقانونی	صمیمیت و پرهیز از سلطه جویی	حساب پس دهی و پاسخگویی	التزام به رعایت قانون	اخلاق گرایی فراقانونی	
۰/۳۱۵	۰/۴۲۸	۰/۳۸۷	۰/۳۳	۰/۱۹	۰/۸۳۸	q۱
۰/۱۴۲	۰/۲۴۳	۰/۲۹۶	۰/۲۴۸	۰/۱۲۸	۰/۸۱۱	q۲
۰/۳۱۵	۰/۳۱	۰/۰۷۴	۰/۲۴۵	۰/۱۳۲	۰/۷۹۶	q۳
۰/۴۳۱	۰/۱۹۵	۰/۳۳۲	۰/۴۸۱	۰/۳۵۲	۰/۸۱۴	q۴
۰/۲۱۷	۰/۳۰۳	۰/۲۸۶	۰/۲۳۴	۰/۳	۰/۸۳۲	q۵
۰/۱۷۲	۰/۲۰۲	۰/۳۳۹	۰/۳۱۸	۰/۱۱۶	۰/۸۳۱	q۶
۰/۲۹	۰/۴۱۱	۰/۱۸۶	۰/۳۱۱	۰/۱۳۲	۰/۷۴۸	q۷
۰/۳۰۵	۰/۲۶۸	۰/۲۶۶	۰/۳۵۸	۰/۲۰۱	۰/۸۲۵	q۸
۰/۱۵	۰/۲۴۵	۰/۲۱۸	۰/۲۸۳	۰/۳۵۱	۰/۷۴۱	q۹
۰/۳۳	۰/۲۴۱	۰/۳۰۹	۰/۳۵۷	۰/۲۴۷	۰/۸۹۵	q۱۰
۰/۲۱۹	۰/۱۷۷	۰/۳۱۹	۰/۲۷۳	۰/۲۵	۰/۷۷۶	q۱۱
۰/۲۴۱	۰/۳۲۳	۰/۳۱۶	۰/۳۴۱	۰/۲۰۴	۰/۸۸۸	q۱۲
۰/۱۵۵	۰/۰۳۶	۰/۰۵۴	۰/۰۴۴	۰/۷۲۷	۰/۱۳۸	q۱۳
۰/۱۸	۰/۲۴۸	۰/۳۸۳	۰/۱۶	۰/۷۰۳	۰/۱۱۱	q۱۴
۰/۱۰۵	۰/۰۵۹	۰/۲۶۷	۰/۲۴۸	۰/۸۱۹	۰/۳۱۷	q۱۵
۰/۲۰۳	۰/۰۷۸	۰/۰۹۸	۰/۱۸۷	۰/۷۰۶	۰/۱۷۳	q۱۷
۰/۲۲۳	۰/۰۰۸	۰/۱۹۵	۰/۲۳۵	۰/۶۸۴	۰/۱۰۲	q۱۸
۰/۴۲۲	۰/۸۲۵	۰/۳۲۴	۰/۲۶۱	۰/۰۸۵	۰/۲۳۳	q۱۹
۰/۴۴۷	۰/۸۰۷	۰/۲۶۵	۰/۳۸۳	۰/۱۲۹	۰/۱۵۳	q۲۰
۰/۲۴۸	۰/۷۴۴	۰/۲۷۷	۰/۲۷۴	۰/۰۵۷	۰/۱۷۳	q۲۱
۰/۴۷۷	۰/۶۹۵	۰/۳۰۶	۰/۳۳۴	۰/۲۱۸	۰/۳۴۹	q۲۲
۰/۵۳۷	۰/۷۸۷	۰/۳۸۸	۰/۳۹۶	۰/۰۹۵	۰/۴۰۲	q۲۳
۰/۴۵	۰/۵۸۳	۰/۲۱۷	۰/۳۳۲	۰/۰۲۶	۰/۱۰۷	q۲۴
۰/۳۵۳	۰/۷۶۴	۰/۲۵۶	۰/۳۳۵	۰/۱۲۲	۰/۱۲۶	q۲۶
۰/۳۴۴	۰/۸۳۹	۰/۲۳۵	۰/۲۸۸	۰/۰۴۵	۰/۳۲۵	q۲۷

-/۳۲۹	-/۸۱۲	-/۳۱۷	-/۳۸۲	--/۰۲۲	-/۱۸۲	q۲۸
-/۳۹۴	-/۷۸۶	-/۴۴۵	-/۳۳۲	-/۱۷۱	-/۱۴۹	q۳۰
-/۳۹۴	-/۷۹۷	-/۵۱۲	-/۳۵۳	-/۰۱۷	-/۱۶۷	q۳۱
-/۵۸۹	-/۸۵۸	-/۵۰۴	-/۴۹۱	--/۱۱۴	-/۳۷	q۳۳
-/۳۷۴	-/۸۳۵	-/۳۲	-/۲۹۷	-/۱۱۵	-/۲۷۶	q۳۴
-/۶۲۹	-/۹۰۹	-/۳۱۵	-/۴۴۱	-/۱۲۶	-/۳۲۱	q۳۵
-/۴۰۶	-/۸۶۸	-/۴۰۶	-/۳۷۲	-/۰۶۶	-/۲۵	q۳۶
-/۵۴۱	-/۸۲۷	-/۳۳۶	-/۴۹	-/۱۵	-/۱۱۱	q۳۷
-/۴۷۱	-/۸۷۴	-/۳۹۶	-/۳۷۴	-/۰۴۶	-/۳۳۶	q۳۸
-/۴۲۸	-/۶۸۷	-/۶۱۴	-/۳۵۴	-/۳۲۵	-/۳	q۳۹
-/۲۶۹	-/۱۴۵	-/۷۸۳	-/۵۵۴	-/۲۵۲	-/۳۲۵	q۴۰
-/۳۳۱	-/۱۸۶	-/۷۰۱	-/۴۸۷	-/۲	-/۱۴۳	q۴۱
-/۵۹۲	-/۴۵۲	-/۷۵۵	-/۶۳۹	-/۱۷۶	-/۲۸۵	q۴۳
-/۳۵۳	-/۲۸	-/۷۰۹	-/۳۳۵	-/۲۲	-/۰۸۴	q۴۴
-/۴۴۴	-/۴۵۹	-/۸۰۴	-/۵۸۸	-/۱۸۲	-/۲۸۱	q۴۵
-/۴۳۲	-/۳۰۲	-/۷۹۱	-/۵۴۶	-/۳۳۴	-/۲۸۴	q۴۶
-/۴۲۵	-/۵۰۲	-/۷۷۵	-/۵۳۵	-/۲۲۵	-/۳۷۴	q۴۷
-/۱۵۴	-/۱۵۸	-/۶۰۲	-/۲۲۱	-/۰۶۱	-/۱۴۴	q۴۸
-/۴۱۲	-/۳۴۴	-/۶۹	-/۴۱۸	-/۲۲۲	-/۱۲۲	q۵۰
-/۲۸۷	-/۱۸۷	-/۸۴	-/۵۵۱	-/۳۰۴	-/۱۵۲	q۵۱
-/۳۳۷	-/۱۱۳	-/۶۰۸	-/۴۴۵	--/۰۳۳	-/۱۶۳	q۵۲
-/۳۰۹	-/۲۳۸	-/۶۵۹	-/۳۴۵	-/۲۳	-/۲۶۳	q۵۶
-/۵۴۷	-/۶۲	-/۶۴۴	-/۴۵۲	-/۰۹۸	-/۲۳۸	q۵۸
-/۴۵۱	-/۴۳۶	-/۸۵۲	-/۶۶۶	-/۲۳۴	-/۲۸۸	q۶۰
-/۵۵۹	-/۴۸۶	-/۷۴۴	-/۷۴۶	-/۳۵۵	-/۴۳۴	q۶۱
-/۵۴۴	-/۲۲۹	-/۵۹	-/۶۰۶	-/۲۸۶	-/۰۶۵	q۶۳
-/۶۰۹	-/۳۶۷	-/۶۰۷	-/۸۶۲	-/۳۰۸	-/۲۷۲	q۶۴
-/۶۸۶	-/۵۰۱	-/۴۵۷	-/۸۱۷	-/۱۵۳	-/۲۲۷	q۶۵
-/۵۸۴	-/۴۷۲	-/۵۹۳	-/۸۰۹	-/۲۷	-/۲۸۱	q۶۶
-/۶۵۴	-/۳۵۲	-/۳۸۶	-/۷۹۶	-/۱۱۱	-/۲۶۲	q۶۷
-/۵۷۸	-/۲۵۶	-/۴۳۵	-/۷۷۲	-/۱۷۸	-/۴۵	q۶۸
-/۵۵۱	-/۳۳۸	-/۵۵۱	-/۷۶۸	-/۰۷۶	-/۳۵۷	q۶۹
-/۶۹۱	-/۲۸۷	-/۴۶۳	-/۷۱۴	-/۲۷۷	-/۲۰۱	q۷۰

q۷۱	-/۱۵۵	-/۱۹۶	-/۶۷۵	۰/۴۱	-/۳۱۱	-/۶۲۱
q۷۲	-/۰۳۵	-/۲۰۵	-/۶۷۵	-/۳۹۵	-/۲۲۱	-/۶۵۹
q۷۳	-/۲۱۶	-/۱۳۱	-/۷۲	-/۴۱۸	۰/۳۶	-/۵۵۷
q۷۴	-/۳۲۱	-/۱۷۸	-/۶۷۵	-/۴۶۲	-/۲۳۶	-/۵۹۸
q۷۵	-/۲۳۸	-/۱۳۵	-/۷۷	-/۴۸۴	-/۲۷۱	-/۶۰۲
q۷۶	-/۲۰۶	-/۰۱۱	-/۷۶۳	-/۵۵۱	-/۲۲۷	-/۶۲۱
q۷۷	-/۱۳۷	-/۰۴۷	-/۶۳۹	-/۴۴۱	-/۳۷۵	-/۶۴
q۷۸	-/۲۴۳	-/۱۲۶	-/۶۶۹	-/۴۳۳	-/۴۸۵	-/۶۷۵
q۷۹	-/۲۳۷	-/۲۲۳	-/۷۴۴	۰/۳۶	-/۴۰۳	-/۸۱۳
q۸۰	-/۰۸۶	-/۰۲۷	-/۶۷۸	-/۵۴۳	-/۳۵۸	-/۶۸۵
q۸۱	-/۲۴۶	-/۲۵۴	-/۷۰۸	-/۳۹۵	۰/۴۴	-/۸۱۶
q۸۲	-/۲۸۴	-/۱۱۵	-/۶۰۸	-/۳۱۷	-/۴۵۲	-/۷۸۸
q۸۳	-/۲۸۳	-/۲۲۷	-/۵۰۸	۰/۴۳	-/۴۶۳	-/۷۴۹
q۸۴	-/۱۵۹	-/۲۲۲	-/۵۷۷	-/۴۳۲	-/۲۵۴	-/۷۲۵
q۸۵	-/۱۵۸	-/۲۴۸	-/۶۶۸	-/۴۶۹	-/۳۰۵	-/۷۲
q۸۶	-/۲۴۴	-/۲۱۷	-/۶۱۹	-/۴۰۲	-/۳۲۲	-/۷۸۶
q۸۷	-/۲۱۲	-/۱۱۳	-/۵۲۱	-/۳۷۳	-/۴۲۶	-/۷۲۷
q۸۸	-/۰۵۲	-/۱۵۴	-/۵۶۴	-/۳۹۴	-/۴۸۵	-/۷۷۹
q۸۹	-/۳۲۴	-/۱۸۱	-/۴۰۳	-/۳۰۸	۰/۳۷	-/۷۲۵
q۹۰	-/۲۹۴	-/۰۱۶	-/۴۸۷	۰/۴۲۱	-/۵۴۸	-/۶۷۴

طبق جدول فوق، مقدار بارعاملی هر شاخص با سازه خودش، نسبت به سایر سازه‌ها بیشتر است. معیار مهم دیگری که با روایی واگرا مشخص می‌گردد، میزان رابطه سازه با شاخص‌هایش در مقایسه رابطه آن سازه با سایر سازه‌ها بیشتر است.

معیار مهم دیگری که با روایی واگرا مشخص می‌گردد، میزان رابطه سازه با شاخص‌هایش در مقایسه رابطه آن سازه با سایر سازه‌ها است؛ به‌گونه‌ای که روایی واگرای قابل‌قبول یک مدل حاکی از آن است که یک سازه در مدل تعامل بیشتری با شاخص‌های خود دارد تا با سازه‌های دیگر (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲). روایی واگرا وقتی در سطح قابل‌قبول است که میزان AVE برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی آن سازه و سازه‌های دیگر (مربع مقدار ضرایب همبستگی بین سازه‌ها) در مدل باشد (فورنل و لار کر، ۱۹۸۱). بررسی این امر به‌وسیله یک ماتریس صورت می‌پذیرد که خانه‌های این ماتریس حاوی مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها و جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه

است. این مدل در صورتی روایی و اِگرای قابل قبولی دارد که اعداد مندرج در قطر اصلی از مقادیر زیرین خود بیشتر باشند (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲).

مشخصه اصلی این ماتریس آن است که قطر اصلی یک است (حنفی زاده و زارع، ۱۳۹۱). سپس مقادیر موجود روی قطر اصلی ماتریس را باریشه دوم مقادیر واریانس شرح داده شده در AVE جایگزین می کنیم و در نهایت جدول ارائه می شود.

جدول ۳. روش فورنل و لار کر

مسئولیت پذیری و هدف گرایی	عدالت گرایی فراقانونی	صمیمیت و پرهیز از سلطه جویی	حساب پس دهی و پاسخگویی	التزام به رعایت قانون	اخلاق گرایی فراقانونی	
					۰/۸۱۷	اخلاق گرایی فراقانونی
				۰/۷۲۹	۰/۲۷۳	التزام به رعایت قانون
			۰/۷۴۷	۰/۲۵۲	۰/۳۹۳	حساب پس دهی و پاسخگویی
		۰/۷۳۴	۰/۶۸۸	۰/۲۷۲	۰/۳۴۵	صمیمیت و پرهیز از سلطه جویی
	۰/۷۹۸	۰/۴۶۰	۰/۴۵۳	۰/۱۰۴	۰/۳۴۵	عدالت گرایی فراقانونی
۰/۷۳۸	۰/۵۶۱	۰/۵۳۵	۰/۷۲۸	۰/۲۱۱	۰/۳۲۵	مسئولیت پذیری و هدف گرایی

همان گونه که از جدول برگرفته از روش فورنل و لاکر (۱۹۸۱) مشخص می باشد، مقدار جذر AVE متغیرهای مکنون در پژوهش حاضر که در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته اند، از مقدار همبستگی میان آن ها که در خانه های زیرین و راست قطر اصلی ترتیب داده شده اند بیشتر است. از این رو می توان اظهار داشت که متغیرهای مکنون در مدل تعامل بیشتری با شاخص های خود دارند تا با سازه های دیگر و روایی و اِگرای مدل در حد مناسبی است.

یافته های پژوهش

ابتدا با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرحله دوم مشخص می شود که آیا ابعاد شناسایی شده، جزء ابعاد حکمرانی تعالی گرا در راستای ارتقای سلامت نظام اداری است یا خیر.

جدول ۴. بررسی بارهای عاملی مولفه های پرسش نامه

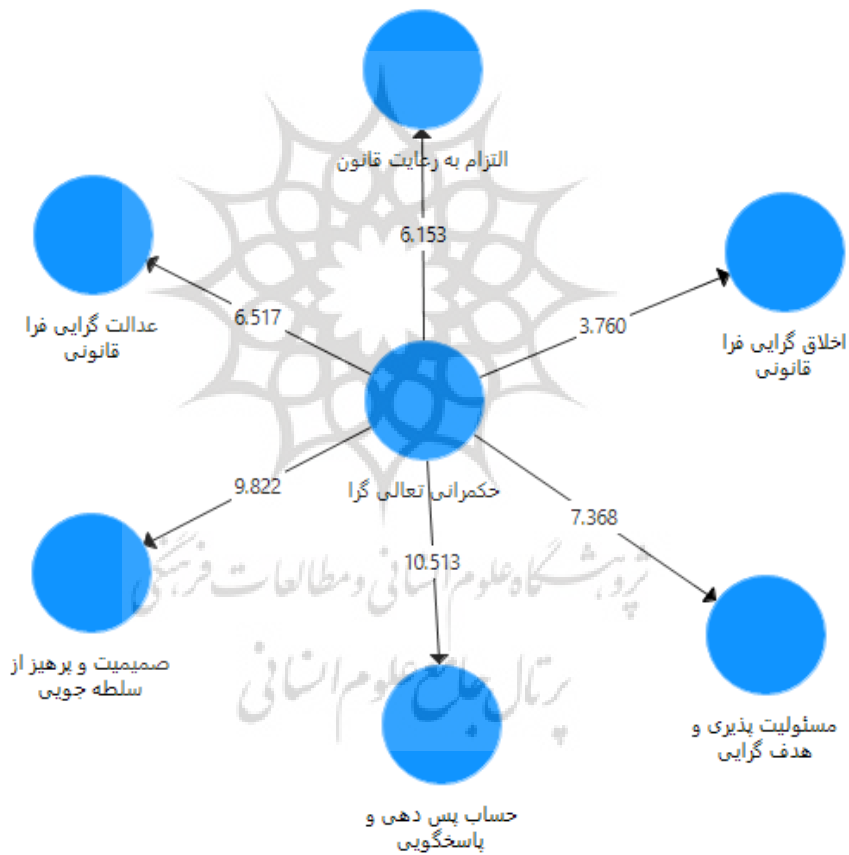
اماره t	انحراف استاندارد	بار عاملی	مؤلفه ها	ابعاد
۲۳/۰۵۶	۰/۰۳۶	۰/۸۳۸	q۱	اخلاق گرایی فراقانونی

۱۱/۲۶۸	./۰.۷۲	./۸۱۱	q۲	
۱۵/۳۱۳	./۰.۵۲	./۷۹۶	q۳	
۱۳/۲۳۱	./۰.۶۲	./۸۱۴	q۴	
۲۲/۷۰۷	./۰.۳۷	./۸۳۲	q۵	
۱۳/۸۸۸	./۰.۶	./۸۳۱	q۶	
۱۳/۲۵۳	./۰.۵۶	./۷۴۸	q۷	
۱۴/۵۷۲	./۰.۵۷	./۸۲۵	q۸	
۸/۳۶۸	./۰.۸۹	./۷۴۱	q۹	
۲۴/۴۷۲	./۰.۳۷	./۸۹۵	q۱۰	
۱۳/۳۹	./۰.۵۸	./۷۷۶	q۱۱	
۲۵/۵۵۸	./۰.۳۵	./۸۸۸	q۱۲	
۲/۸۱۳	./۲۵۹	./۷۲۷	q۱۳	
۲/۷۱۵	./۲۵۹	./۷۰۳	q۱۴	
۳/۷۴	./۳۱۹	./۸۱۹	q۱۵	
۳/۴۷۸	./۲۰۳	./۷۰۶	q۱۷	
۲/۴۸۷	./۲۷۵	./۶۸۴	q۱۸	
۶/۴۹	./۱۲۷	./۸۲۵	q۱۹	عدالت‌گرایی فراقانونی
۶/۹۸۸	./۱۱۵	./۸۰۷	q۲۰	
۵/۲۸۱	./۱۴۱	./۷۴۴	q۲۱	
۶/۹۴۲	./۱	./۶۹۵	q۲۲	
۹/۶۹	./۰.۸۱	./۷۸۷	q۲۳	
۳/۰۹۳	./۱۸۹	./۵۸۳	q۲۴	
۵/۶۱۸	./۱۳۶	./۷۶۴	q۲۶	
۹/۶۹۲	./۰.۸۷	./۸۳۹	q۲۷	
۶/۰۵۴	./۱۳۴	./۸۱۲	q۲۸	
۶/۴۳۱	./۱۲۲	./۷۸۶	q۳۰	
۶/۲۶۵	./۱۲۷	./۷۹۷	q۳۱	
۱۲/۴۷	./۰.۶۹	./۸۵۸	q۳۳	
۸/۳۸۸	./۱	./۸۳۵	q۳۴	
۱۱/۳۵۶	./۰.۸	./۹۰۹	q۳۵	
۸/۵۷۹	./۱۰.۱	./۸۶۸	q۳۶	
۶/۹۰۷	./۱۲	./۸۲۷	q۳۷	
۹/۶۷۴	./۰.۹	./۸۷۴	q۳۸	
۵/۱۴۹	./۱۳۳	./۶۸۷	q۳۹	
۳/۹۲۹	./۱۹۹	./۷۸۳	q۴۰	صمیمیت و پرهیز از سلطه‌جویی
۳/۵۶۳	./۱۹۷	./۷۰۱	q۴۱	
۳/۹۵۲	./۱۹۱	./۷۵۵	q۴۳	
۲/۷۹	./۲۵۴	./۷۰۹	q۴۴	
۴/۰۳۳	./۱۹۹	./۸۰۴	q۴۵	
۳/۸۹۴	./۲۰۳	./۷۹۱	q۴۶	

۳/۴۶۵	۰/۲۲۴	۰/۷۷۵	q۴۷	حساب پس دهی و پاسخگویی
۲/۸۲۷	۰/۲۱۳	۰/۶۰۲	q۴۸	
۲/۹۲۳	۰/۲۳۶	۰/۶۹	q۵۰	
۴/۱۹۷	۰/۲	۰/۸۴	q۵۱	
۳/۱۱	۰/۱۹۶	۰/۶۰۸	q۵۲	
۳/۲۲۶	۰/۲۰۴	۰/۶۵۹	q۵۶	
۲/۹۷۵	۰/۲۱۶	۰/۶۴۴	q۵۸	
۴/۳۱	۰/۱۹۸	۰/۸۵۲	q۶۰	
۳/۶۸۲	۰/۲۰۳	۰/۷۴۶	q۶۱	
۱/۹۹	۰/۳۰۵	۰/۶۰۶	q۶۳	
۴/۳۳۶	۰/۱۹۹	۰/۸۶۲	q۶۴	
۳/۹۷	۰/۲۰۶	۰/۸۱۷	q۶۵	
۴/۴۳۵	۰/۱۸۲	۰/۸۰۹	q۶۶	
۳/۹۱۵	۰/۲۰۳	۰/۷۹۶	q۶۷	
۳/۸۹۱	۰/۱۹۹	۰/۷۷۲	q۶۸	
۳/۷۹۸	۰/۲۰۲	۰/۷۶۸	q۶۹	
۳/۱۰۲	۰/۲۳	۰/۷۱۴	q۷۰	
۲/۲۲۳	۰/۳۰۴	۰/۶۷۵	q۷۱	
۲/۳۵	۰/۲۸۷	۰/۶۷۵	q۷۲	
۳/۸۸۴	۰/۱۸۵	۰/۷۲	q۷۳	
۳/۲۴۲	۰/۲۰۸	۰/۶۷۵	q۷۴	
۳/۶۰۷	۰/۲۱۴	۰/۷۷	q۷۵	
۳/۳۸۹	۰/۲۲۵	۰/۷۶۳	q۷۶	
۲/۵۸۶	۰/۲۴۷	۰/۶۴	q۷۷	مسئولیت پذیری و هدف گرایی
۳/۶۹۸	۰/۱۸۳	۰/۶۷۵	q۷۸	
۳/۹۳۹	۰/۲۰۶	۰/۸۱۳	q۷۹	
۲/۸۶۵	۰/۲۳۹	۰/۶۸۵	q۸۰	
۳/۹۷۶	۰/۲۰۵	۰/۸۱۶	q۸۱	
۳/۸۶	۰/۲۰۴	۰/۷۸۸	q۸۲	
۴/۰۰۷	۰/۱۸۷	۰/۷۴۹	q۸۳	
۳/۰۸	۰/۲۳۵	۰/۷۲۵	q۸۴	
۳/۳۱۸	۰/۲۱۷	۰/۷۲	q۸۵	
۳/۷۲۷	۰/۲۱۱	۰/۷۸۶	q۸۶	
۳/۸۸۵	۰/۱۸۷	۰/۷۳۷	q۸۷	
۳/۲۹۲	۰/۲۳۷	۰/۷۷۹	q۸۸	
۳/۸۸۴	۰/۱۸۷	۰/۷۲۵	q۸۹	

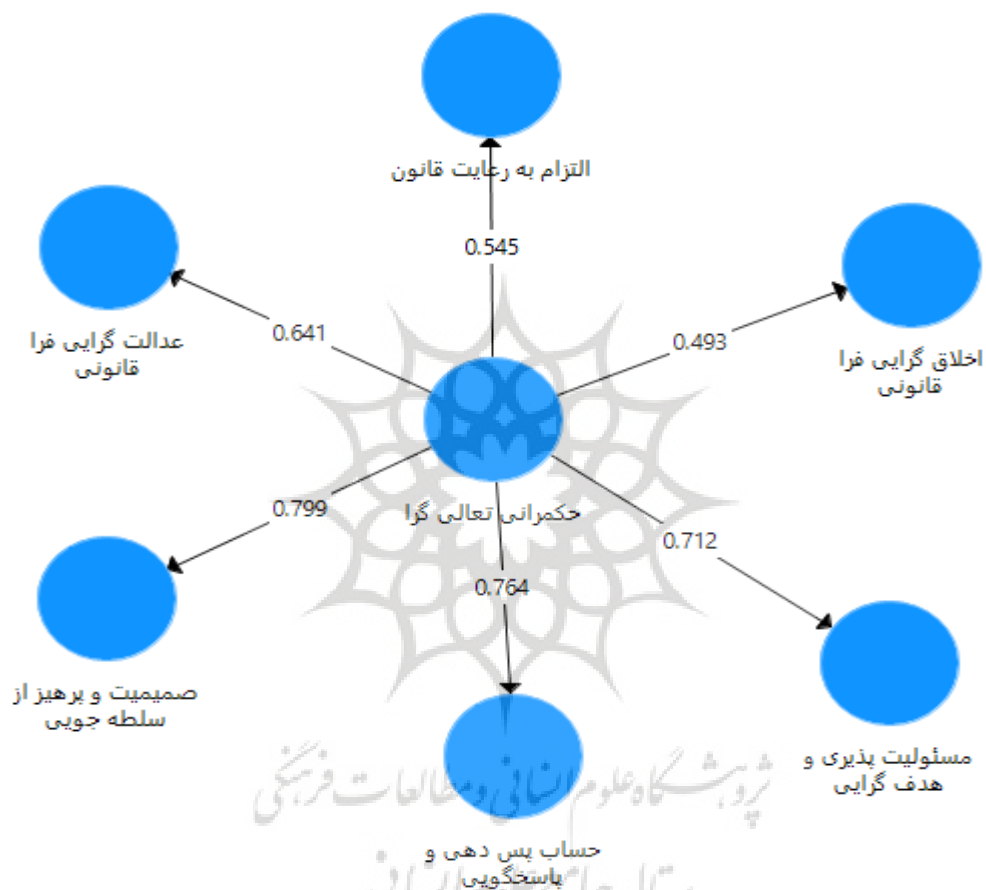
۳/۴۷	۰/۱۹۴	۰/۶۷۴	۹۰
------	-------	-------	----

باتوجه به جدول فوق که نتایج تحلیل عاملی گویه‌های پرسش‌نامه موردنظر را نشان می‌دهد، از آنجاکه بارعاملی همه گویه‌ها از ۰/۴ بیشتر است، همچنین مقدار آماره t از ۱/۹۶ بیشتر است، همچنین مقادیر AVE برای همه مؤلفه‌ها از ۰/۵ بیشتر است، پس پرسش‌نامه دارای روایی مطلوب است.

نمودار ۱. تحلیل عاملی تأییدی مرحله دوم در حالت مقادیر آماره t

طبق نمودار فوق، مقادیر آماره t برای همه ابعاد از عدد $۱/۹۶$ بیشتر است، بنابراین می توان گفت همه ابعاد شناسایی شده جزء ابعاد حکمرانی تعالی گرا در راستای ارتقاء سلامت نظام اداری است.

نمودار ۲. تحلیل عاملی تأییدی مرحله دوم در حالت ضرایب بارهای عاملی

طبق نمودار فوق، مقادیر بارهای عاملی برای همه ابعاد از عدد $۰/۴$ بیشتر است، پس می توان گفت همه ابعاد شناسایی شده جزء ابعاد حکمرانی تعالی گرا در راستای ارتقای سلامت نظام اداری است.

جدول ۴. بررسی بارهای عاملی ابعاد پرسش‌نامه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرحله دوم

ابعاد	بار عاملی	انحراف استاندارد	آماره t
اخلاق‌گرایی فراقانونی	۰/۴۹۳	۰/۱۳۱	۳/۷۶۰
التزام به رعایت قانون	۰/۵۴۵	۰/۰۸۹	۶/۱۵۳
حساب پس دهی و پاسخگویی	۰/۷۶۴	۰/۰۷۳	۱۰/۵۱۳
صمیمیت و پرهیز از سلطه‌جویی	۰/۷۹۹	۰/۰۸۱	۹/۸۲۲
عدالت‌گرایی فراقانونی	۰/۶۴۱	۰/۰۹۸	۶/۵۱۷
مسئولیت‌پذیری و هدف‌گرایی	۰/۷۱۲	۰/۰۹۷	۷/۳۶۸

طبق جدول فوق، همه مقادیر بارهای عاملی از ۰/۴ و همه مقادیر آماره t از ۱/۹۶ بیشتر است. پس می‌توان گفت، ابعاد شناسایی شده، جزء ابعاد حکمرانی تعالی‌گرا در راستای ارتقاء سلامت نظام اداری است. جهت اولویت‌بندی ابتدا با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف نرمال بودن متغیرها بررسی شد.

جدول ۵. نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن متغیرها

ابعاد	آماره کولموگروف	سطح معناداری
اخلاق‌گرایی فراقانونی	۰/۷۰۶	۰/۷۰۲
التزام به رعایت قانون	۰/۸۵۴	۰/۴۶۰
عدالت‌گرایی فراقانونی	۰/۹۷۴	۰/۳۹۹
صمیمیت و پرهیز از سلطه‌جویی	۱/۲۶۲	۰/۰۵۲
حساب پس دهی و پاسخگویی	۱/۱۶۰	۰/۱۳۶
مسئولیت‌پذیری و هدف‌گرایی	۱/۰۱۰	۰/۲۵۹

طبق جدول ۵ همه شش بعد دارای توزیع نرمال هستند، زیرا مقدار سطح معناداری برای آنها از ۰/۰۵ بیشتر است. باتوجه‌به نرمال بودن متغیرها، می‌توان از آزمون‌های پارامتری جهت رتبه‌بندی ابعاد استفاده نمود. با استفاده از آزمون فریدمن به رتبه‌بندی ابعاد و مؤلفه‌های حکمرانی تعالی‌گرا در راستای ارتقاء سلامت نظام اداری می‌پردازیم. از کمترین بعد تا بیشترین بعد و همچنین از کمترین مؤلفه در هر بعد تا بیشترین مؤلفه در هر بعد، رتبه‌بندی شده است.

جدول ۶. رتبه بندی ابعاد حکمرانی تعالی گرا

رتبه	ابعاد حکمرانی تعالی گرا
۱	التزام به رعایت قانون
۲	حساب پس دهی و پاسخگویی
۳	عدالت گرایی فراقانونی
۴	اخلاق گرایی فراقانونی
۵	صمیمیت و پرهیز از سلطه جویی
۶	مسئولیت پذیری و هدف گرایی
۹۸۲/۴۱	آماره آزمون
۰۰۰/۰	سطح معنی داری

رتبه ۱ مربوط به بعد "التزام به رعایت قانون" است که بیشترین اولویت را دارا است و رتبه ۶ مربوط به بعد "مسئولیت پذیری و هدف گرایی" است که کمترین اولویت را دارا است.

نتیجه گیری

موضوع محوری حکمران، چگونگی دست یافتن به حکومتی است که بتواند زمینه ساز توسعه ای عادلانه و مردم سالار باشد در اولویت بندی ابعاد حکمرانی تعالی گرا در راستای ارتقاء سلامت نظام اداری، اولین اولویت، التزام به رعایت قانون است و حساب پس دهی و پاسخگویی، عدالت گرایی فراقانونی، اخلاق گرایی فراقانونی، صمیمیت و پرهیز از سلطه جویی و مسئولیت پذیری و هدف گرایی. ضمناً بیشتر پاسخ دهندگان بر این نظر داشته اند که مؤلفه ها با بعد مورد نظر تناسب دارد و از جامعیت برخوردار است. با توجه به اینکه اهمیت همه مؤلفه ها بیشتر از حد متوسط (عدد ۳) است؛ لذا ابعاد، مؤلفه ها و شاخص ها به درستی، حکمرانی تعالی گرا را می سنجدند.

نتایج به دست آمده با پژوهش صورت گرفته توسط پورعزت (۱۳۹۴) با موضوع "روایت حکمرانی تعالی گرا به جای توقف بر فساد"، همخوانی زیادی دارد همچنین در پژوهش صورت گرفته توسط بیگی نیا و همکاران (۱۳۹۱) تحت عنوان "شناسایی شاخص های حکمرانی خوب" که با گردآوری نظرات خبرگان دانشگاهی؛ ۲۴ شاخص را شناسایی و اولویت بندی شده است با یافته های این پژوهش در بعد صمیمیت و پرهیز از سلطه جویی همخوانی فراوانی دارد. در پژوهش رهنورد (۱۳۹۰) تحت عنوان "الگوی مدیریت دولتی برای تحقق حاکمیت تراز چشم انداز ۱۴۰۴" حاکمیت مطلوب تر را با مؤلفه های عدالت گرایی، قانون گرایی، مشارکت جویی و پاسخ گویی و ... بیان نموده

است که ابعاد عدالت‌گرایی فراقانونی و حساب پس‌دهی و پاسخ‌گویی و صمیمیت و پرهیز از سلطه‌جویی در این پژوهش بر این مطلب صحنه می‌گذارد.

ناظمی اردکانی (۱۳۸۸)، در پژوهشی با عنوان " حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی " به شاخصه‌های حکمرانی خوب از قبیل: پاسخ‌گویی، قانون‌مداری، تحقق عدالت، کارایی و اثربخشی، مبارزه با تمام مظاهر فساد و مردم‌سالاری دینی، تأمین کرامت انسان، صداقت و راست‌گویی پرداخته که با یافته‌های این پژوهش در ابعاد اخلاق‌گرایی فراقانونی و مسئولیت‌پذیری و هدف‌گرایی یکسان است. بی‌توجهی به این منابع که همان حلقه مفقوده حکمرانی خوب در جوامع اسلامی است، بیش‌ازپیش مشهود است.

باتوجه به بعد صمیمیت و پرهیز از سلطه‌جویی، جهت ارتقاء نظام سلامت اداری در یک سازمان وجود بیشتر هماهنگی افقی، عمودی و سیاسی؛ انسجام و یکپارچگی و حل تعارضات و اختلافات پیشنهاد می‌شود.

برخلاف انواع سلسله‌مراتبی حکمرانی که بسته هستند، حکمرانی متعالی، باز و منعطف هستند که این امر هماهنگی بیشتر بدون استفاده از دستور و کنترل را ممکن می‌سازد. هماهنگی افقی به معنای هماهنگی بین دپارتمان‌های هم سطح درگیر در تدوین یا پیاده‌سازی خطمشی، هماهنگی عمودی به معنای هماهنگی بین دپارتمان‌های درگیر در تدوین یا پیاده‌سازی خطمشی و هماهنگی سیاسی به معنای هماهنگی میان نظام کلان سیاسی با حوزه خطمشی هدف توجه شده است. انسجام و یکپارچگی خطمشی در اغلب منابع ناظر به محتوای خطمشی‌ها و هم‌خوانی میان آنها بوده و ثبات درونی آمیخته‌های خطمشی را مدنظر قرار می‌دهد. انسجام افقی به معنای همسانی میان یک پیاده‌سازی با سایر خطمشی‌های هم‌ارز بوده و انسجام عمودی نیز به همسانی میان یک خطمشی با خطمشی‌های کلان‌تر که از نظر حوزه خطمشی یکسان تلقی می‌شوند، اشاره می‌کند. در نهایت، ویژگی دیگری که برای این نوع از حکمرانی به آن توجه شده است، حداقل کردن تضادهای سیاسی و اداری است که به کاهش تعارضات و اختلافات و حل آنها منجر می‌شود. حذف موانع ارتباطی افقی و عمودی و شکل‌گیری ارتباطات از یک سو و ایجاد اعتماد و افزایش مشارکت از سوی دیگر ویژگی‌هایی هستند که در بعد صمیمیت و پرهیز از سلطه‌جویی مطرح می‌شود. اگرچه این ویژگی‌ها به‌طور کلی کیفیت خطمشی‌گذاری در تمام حوزه‌ها را بهبود می‌بخشند، به طور خاص برای حوزه‌های پیچیده و اقتضائات جامعه جهانی که تحول در حوزه‌های خطمشی سرعت بسیار زیادی دارد، این ویژگی می‌تواند بسیاری از اصطکاک‌های موجود را از میان بردارد و با جلوگیری از موازی‌کاری، زمان برخی از گام‌های خطمشی‌گذاری را کاهش دهد. ایجاد اعتماد میان نقش‌آفرینان مختلف، توانمندسازی و مشارکت ذی‌نفعان و ایجاد اهداف، هنجارها و ارزش‌های مشترک سه مضمونی بوده‌اند که ذیل این مقوله در منابع شناسایی شدند.

ایجاد اعتماد و افزایش سرمایه‌های اجتماعی در خرده‌نظام خطمشی در این مقوله بیشترین توجهات را به خود اختصاص داده است. بعد از آن توانمند شدن و مشارکت ذی‌نفعان به‌عنوان مزیت این رویکرد برشمرده شده است. در نهایت، مسئولیت‌پذیری و هدف‌گرایی مضمونی بود که هم راستا با افزایش مشارکت و اعتماد میان نقش‌آفرینان، در این شیوه از حکمرانی مورد انتظار است.

باتوجه به بعد مسئولیت‌پذیری و هدف‌گرایی در یک سازمان جهت ارتقاء سلامت نظام اداری باید به مقوله یادگیری نیز پرداخت. یادگیری، ابزاری برای تغییر پایدار است که از تجربه حاصل می‌شود. این تغییر معمولاً در قالب پاسخ متفاوت به رفتار محرک‌های مشابه قبلی مفهوم‌سازی می‌شود. به یادگیری خطمشی با تعابیر متعددی در منابع توجه شده است. یادگیری جمعی، مفهومی کلیدی برای یادگیری خطمشی است؛ به این معنا که رویکرد شبکه‌های خطمشی به حکمرانی، ضمن تحریک و ایجاد فرایندهای یادگیری جمعی بین نقش‌آفرینان مختلف، می‌تواند فرایندهای غیربهمینه موجود را نیز تقویت کند. براین اساس، منابع، به یادگیری در دو مرحله تدوین خطمشی‌ها و پیاده‌سازی خطمشی‌ها، بیشترین اشاره را داشته‌اند که بیشتر تمرکز بر شبکه‌های خطمشی درگیر در پیاده‌سازی خطمشی‌ها بوده است. براین اساس، تغییرات خطمشی به طور عمده ناشی از پیاده‌سازی خطمشی‌هاست و یادگیری نیز عمدتاً از طریق تغییرات خطمشی رخ می‌دهد. مفهوم اساسی دیگر در این مقوله، انتشار دانش است. باتوجه به تسهیل ارتباطات و اعتماد (مضمون دوم) ایجاد شده بهبود وضعیت انتشار دانش در میان نقش‌آفرینان مختلف در این رویکرد به حکمرانی دور از انتظار نیست.

با توجه به بعد صمیمیت و پرهیز از سلطه‌جویی، جهت ارتقاء سلامت سازمان، مشروعیت‌بخشی به خطمشی‌ها یکی از مهم‌ترین گام‌های فرایند خطمشی‌گذاری عمومی است. شبکه‌ای بودن، مشروعیت خطمشی‌های اتخاذ شده را در میان اعضای خرده‌نظام خطمشی افزایش داده و شرایطی فراهم می‌کند تا ذی‌نفعان مختلف در تمامی مراحل به‌ویژه در رابطه با خروجی‌ها و دستاوردهای خطمشی پذیرش داشته و از آن حمایت کنند. ادبیات به این موضوع، به‌ویژه در مرحله پیاده‌سازی خطمشی‌ها بسیار تأکید کرده است. به‌طور کلی همکاری و حمایت سایر اجزای یک نظام سیاسی موضوعی است که پیاده‌سازی مناسب خطمشی‌ها به آن وابسته بوده و موجب می‌شود ضمن رفع موانع، این موضوع تسهیل شود.

تسهیل پیاده‌سازی خطمشی‌ها با ایجاد تغییر در سیستم‌های تعاملات میان آنها، مشارکت ذی‌نفعان خطمشی‌ها، مشروعیت خطمشی‌ها، پاسخ‌گویی، توانمندسازی اعضای شبکه، کاهش هزینه‌های هماهنگی و ایجاد روابط جدید مواردی بوده‌اند که به آنها توجه شده و برخی از موارد مغفول مانده است.

با توجه به اخلاق‌گرایی فراقانونی و پرهیز از سلطه‌جویی، جهت ارتقاء سلامت نظام اداری اعتماد و تعهد میان ذی‌نفعان در راستای اجتناب از تعارضات، مشارکت ذی‌نفعان، مشروعیت، خلق دانش

متنوع برای بهبود خطمشی‌ها، کاهش هزینه‌های تصمیم‌گیری، بازخورد ای و انسجام در محتوای خطمشی و مفاهیم مرتبط با آنها مغفول مانده است.

منابع

- الوانی، سید مهدی و سید نقوی، میرعلی. (۱۳۹۵). مدل امتیازات متوازن: مدلی برای سنجش عملکرد در بخش دولتی مطالعات مدیریت بهبود و تحول، ۱۰ (۳۸): ۳-۱۸.
- پورعزت، علی اصغر و الوانی، سیدمهدی (۱۳۸۳)، «مبانی منطقی طراحی سیستم خط مشی گذاری دولتی برای تحقق عدالت حق مدار (براساس نهج البلاغه)» دانشگاه شاهد، سال یازدهم - شماره ۵.
- علی احمدی، علیرضا (۱۳۹۴): «متدولوژی تبیین نقش مبانی و اصول ارزش‌های اسلامی در طراحی ارکان جهت ساز برنامه های راهبردی». مجله مدیریت فردا، شماره ۴۲، بهار ۱۳۹۴، صفحات ۳-۳۰.
- عیوضی، محمد رحیم و مرزبان، نازنین (۱۳۹۶) «از بررسی حکمرانی خوب تا الگوی حکمرانی پایدار»، راهبرد، سال بیست و ششم، شماره ۸۵، زمستان ۳۹۶، صص ۵۵-۸۵.
- بیگی‌نیا، عبدالرضا؛ صفری، سعید؛ مرشدی زاد، علی؛ پولادری، عبدالحمید (۱۳۹۱). شناسایی و اولویت بندی شاخص های حکمرانی خوب، فصلنامه چشم انداز مدیریت دولتی، شماره ۱۲، زمستان، صص ۶۵۸۶.
- حنفی زاده، پیام و زارع، احد (۱۳۹۱). روش تحلیل سازه‌های چند سطحی با استفاده از نرم افزار SmartPLS. چاپ اول. تهران: انتشارات ترمه.
- ناظمی اردکانی، محمد: (۱۳۸۸) «حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی». مجله مدیریت اسلامی، شماره ۷۶، شهریور ۱۳۸۸، صفحات ۱۰۷ - ۱۲۸.
- پورعزت، علی اصغر؛ طاهری عطار، غزاله و روز بهانی، خدیجه (۱۳۹۴). «روایت حکمرانی تعالی گرا به جای توقف بر فساد»؛ چشم انداز مدیریت دولتی، شماره ۲۳، پاییز ۱۳۹۴؛ صفحات ۳۷-۵۳.
- پورعزت، علی اصغر. (۱۳۹۵) «اسوه پردازی از حکومت حق مدار برای آیندگان»؛ فصلنامه النهج، شماره ۴۸.
- پورعزت، علی اصغر. (۱۳۹۷) «نشست علمی؛ ویژگی های حکمرانی تعالی گرا در پرتو کلام امیر مؤمنان علی (ع)» بنیاد بین المللی نهج البلاغه؛ خبرگزاری قرآن، معارف اندیشه.

پورعزت، علی اصغر، (۱۳۹۸)؛ «نظام پاسخگویی مالی در حکمرانی تعالی گرا» دین و سیاست فرهنگی، شماره سیزدهم، زمستان ۱۳۹۸. صفحات ۵۶-۷۸.

پور عزت، علی اصغر (۱۳۸۲). طراحی سیستم خط مشی گذاری حقدار برای تحقق عدالت اجتماعی؛ بر مبنای مدل حکومت حق مدار علوی (در نهج البلاغه). رساله دکتری، تهران دانشگاه تربیت مدرس.

پورعزت، علی اصغر؛ بیگدلی، سکینه (۱۳۸۸)؛ «طراحی مدل منطقی ابعاد تعامل خرده سیستم‌های سیاسی و اداری در حکومت حق مدار بر مبنای نهج البلاغه امام علی (ع)»، فرهنگ مدیریت، سال هفتم، شماره ۱۹، صفحات ۸۹-۱۱۸.

رهنورد، فرجه اله. (۱۳۹۰). الگوی مدیریت دولتی برای تحقق حاکمیت تراز چشم انداز ۱۴۰۴، مجله چشم انداز مدیریت دولتی، شماره ۵۸-۶، تابستان، صص ۴۳.

رئیس الساداتی، سید احسن؛ هادی کنوات، محمد. (۲۰۱۵). رابطه بین رفاه و حکمرانی خوب. اخلاق زیستی، ۶(۲۲)، ۳۳-۴۴.

طهماسب کاظمی، بهروز، محمود زاده، ابراهیم (۱۳۹۵). «نگرشی نوین در بین نظری حکمرانی و توصیف ویژگی های ج.ا.ا.»؛ مجله مدیریت فردا، پاییز ۱۳۹۵، شماره ۴۸، صفحات ۸۷-۱۰۴.

ترابی کلاته قاضی، علی «مؤلفه های اخلاق حکمرانی در مکتب شهید سلیمانی» مدرسه حکمرانی شهید بهشتی، حکمرانی تعالی، شماره یکم، ۱۳۹۹، صفحات ۸۱-۱۰۸.

یوسفی شیخ رباط، محمدرضا و بابایی، فهیمه. (۱۳۹۴). «طراحی مدل حکمرانی خوب بر اساس نامه مالک اشتر و مقایسه آن با اصول حکمرانی خوب بانک جهانی» مجله اقتصاد اسلامی. شماره ۵۷. صص ۳۱-۶۲.

Beshi, T. D., & Kaur, R. (2020). Public trust in local government: Explaining the role of good governance practices. *Public Organization Review*, 20, 337-350.

Bleger, I. (2005). The stakeholder model as a leading model for excellence in governance. A comparative perspective on a co-operative opportunity. *International Journal of Co-operative Management*, 28.

Isaac ,B (2005). The stakeholder model as a leading model or excellence in governance. A comparative perspective on a erative opportunity. *International Journal of Co-operative Management*.

Olakunle Osunyikanmi, P. (2019). Good Governance and National Development:Nigeria in Perspective. *World Journal of Social Science Research*, 6 (1).

Ottervik, Mattias Gottfrid. "'Good' Governance and Human Development: The Case of China and India." (2011).

Pradhan, R. P. (2011). Good governance and human development: evidence form Indian states. *Journal of Social and Development Sciences*, 1(1), 1-8.

Sarangan, V. G. (2011). Excellence in Governance-A Study of Determinants and Their Qualities. *Available at SSRN 1908615*.

Saxena, K. B. C. (2005). Towards excellence in e-governance. *International Journal of Public Sector Management*, 18(6), 498-513.

Sewornu, R. E. (2010). The Role of good governance in improving women's access right to land. *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 1(5), 37-53.

Yang, K. H. C. (2010). *Human development and government effectiveness*. Oxford University Press, Washington DC.